

Kollel Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Men

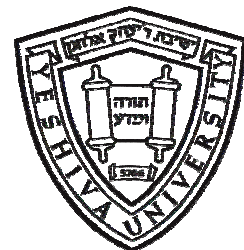
WWW.KOLLELYOMRISHON.ORG

"The Mitzvah of Building a Jewish Family"

(1) בראשית פרק א פסוק כח	(11) מגיד משנה אישות פרק טו הלכה ו	(21) שו"ת אגרות משה אה"ע ד:לב
(2) בראשית פרק ט פסוק ז	(12) מנחת חינוך מצוה א, אות יד	(22) רמב"ם דעות פרק ה הלכה יא
(3) רש"י בראשית פרק ט פסוק ז	(13) מנחת חינוך מצוה א, אות ח	(23) רמב"ם אישות פרק טו
(4) ישעיהו פרק מה פסוק יח	(14) חלקת מחוקק אבן העזר ס"א ס"ק ה	(24) חזו"א נגעים סימן יג ס"ק יז
(5) תלמוד בבלי יבמות דף סא ב	(15) בית שמואל אבן העזר סימן א ס"ק י	(25) תלמוד בבלי סנהדרין דף יט ב
(6) תלמוד בבלי יבמות דף סב א	(16) דברות משה על קידושין סימן מג	(26) תלמוד בבלי סנהדרין דף יט ב
(7) תוספות יבמות דף סב א	(17) רמב"ם אישות פרק א	(27) תלמוד בבלי סנהדרין דף יט ב
(8) תלמוד בבלי יבמות דף סב א	(18) רא"ש כתובות פרק א סימן יב	(28) חכמת שלמה על אה"ע ס"א
(9) תלמוד בבלי יבמות דף סב א	(19) תלמוד בבלי גיטין דף מא א	(29) תלמוד בבלי כתובות דף יא א
(10) רמב"ם אישות פרק טו הלכה ו	(20) תוספות גיטין דף מא ב	(30) משך חכמה בראשית ה:ב
		(31) משך חכמה בראשית ט:ז

We would like to thank Sharon & Avram Blumenthal for sponsoring this week's Kollel & Midreshet Yom Rishon in honor of their 25th Wedding Anniversary and their families' (Blumenthal & Zangers) long-standing relationship with Yeshiva University.

Rabbi Baruch Simon
ל' תשרי תשס"ז • 10/22/06

א. מקורות בתורה

(1) בראשית פרק א פסוק כח

ויברך אתם אלהים ויאמר להם אלהים פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשה ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חיה הרמשת על הארץ:

(2) בראשית פרק ט פסוק ז

ואתם פרו ורבו ורצו בארץ ורבו בה: ס

(3) רש"י בראשית פרק ט פסוק ז

(ז) ואתם פרו ורבו - לפי פשוטו הראשונה לברכה, וכאן לצווי. ולפי מדרשו להקיש מי שאינו עוסק בפריה ורביה לשופך דמים:

ב. מצות שבת

(4) ישעיהו פרק מה פסוק יח

כי כה אמר יקוק בורא השמים הוא האלהים יצר הארץ ועשה הוא כוננה לא תהו בראה לשבת יצרה אני יקוק ואין עוד:

ג. גדר מצות פרו ורבו

(5) תלמוד בבלי מסכת יבמות דף סא עמוד ב

מתני'. לא יבטל אדם מפריה ורביה - אלא א"כ יש לו בנים. ב"ש אומרים: שני זכרים, וב"ה אומרים: זכר ונקבה, שנאמר: +בראשית ה'+ זכר ונקבה בראם.

(6) תלמוד בבלי מסכת יבמות דף סב עמוד א

איתמר: היו לו בנים בהיותו עובד כוכבים ונתגייר, ר' יוחנן אמר: קיים פריה ורביה, וריש לקיש אמר: לא קיים פריה ורביה. רבי יוחנן אמר קיים פריה ורביה, דהא הוה ליה; וריש לקיש אמר לא קיים פריה ורביה, גר שנתגייר - כקטן שנולד דמי.

(7) תוספות מסכת יבמות דף סב עמוד א

רבי יוחנן אמר קיים פריה ורביה - אע"ג דלענין כמה דברים אמרינן (לעיל כב). גר שנתגייר כקטן שנולד דמי מכל מקום מסתברא ליה לר' יוחנן הכא כיון דבנכריותו קיים דזרעו מיוחס אחריו באותה שעה מפטר נמי כשנתגייר.

(8) תלמוד בבלי מסכת יבמות דף סב עמוד א

אמר רב: הכל מודין בעבד - שאין לו חייס, דכתיב: +בראשית כ"ב+ שבו לכם פה עם החמור, עם הדומה לחמור.

(9) תלמוד בבלי מסכת יבמות דף סב עמוד א

איתמר: היו לו בנים ומתו, רב הונא אמר: קיים פריה ורביה, רבי יוחנן אמר: לא קיים. רב הונא אמר קיים, משום דרב אסי, דאמר רב אסי: אין בן דוד בא - עד שיכלו כל נשמות שבגוף, שנאמר: +ישעיהו נ"ז+ כי רוח מלפני יעטוף וגו'; ורבי יוחנן אמר לא קיים פריה ורביה, לשבת יצרה בעינן, והא ליכא.

(10) רמב"ם הלכות אישות פרק טו הלכה ו

היו לו בנים בגיותו ונתגייר הוא והם הרי זה קיים מצוה זו, היו לו בנים והוא עבד ונשתחרר הוא והם לא קיים מצות פריה ורביה עד שיוליד אחר שנשתחרר, שהעבד אין לו יחוס.

(11) מגיד משנה הלכות אישות פרק טו הלכה ו

היו לו בנים בגיותו וכו'. שם מחלוקת ר"י ור"ל וידוע שהלכה כר"י ופירש רבינו שהבנים נתגיירו ג"כ ונכון הוא שאל"כ היה מחוייב לישא כדי להיות לו בנים ישראלים ולא יאמר ר"י דבבנים עכו"ם די לו. ודין העבד מבואר שם:

[יד] והנה לפי מה דקיימא לן [ש"ע כאן ס"ו] היו לו בניס וממו לא קיים המלוה, נראה בעליל למצוה זו אינה כשאר מצוות, לולב ומטה ודומיהם, דאין להם משך זמן רק מיכף שעשה המצוה יאל, אבל כאן אינו כן, הציאה לא היו גוף המצוה רק הכשר מצוה, ועיקר המצוה היא לידת הבנים, וכל רגע חל עליו החיוב, ואם ממו לא קיים מכאן ולהבא, חס פשוט.

ובזה מיושב על נכון מה שהקשה בפרט טורי אכן להגאון שאגמ אריה נראש השנה כ"ח ע"א, בזה דמבואר שם כפאו ואלל מזה יאל, דכפאו מאן, אילמא כפאו עד והמניא וכו' כשהוא שוטה הרי הוא כשוטה לכל דבריו וכו', ומבואר שם דעל כן לא יאל ידי חובה באכילת מצה כשהוא שוטה, כיון דלא פטור מן המצוות ואינו נפטור בזמן החיוב בנה שעשה בזמן הפטור. והקשה על זה

בפרט טורי אכן היאך מבואר כאן היו לו בניס בגיורתו ונמגייר קיים המצוה, הא בגיורתו פטור מפריה ורביה דבני נח אינם מצויים >עיין לקמן [אות י"ט] בדבריו א"ה, והיאך נפטר עמה בזמן החיוב לאחר שנמגייר, יעוין שם שהאר"ן בזה. ולפי מה שכתבנו לא קשה מידי, דשאלמא מצה ולולב דילא המצוה כשאלל מצה או נעל לולב, על כן שפיר אי נעל

או אלל בעמ שהיה פטור אינו פטורו לזמן החיוב, אבל הכא דהמצוה היא בכל רגע והמצוה שהיה לו בניס, א"כ בגיורתו בעמ שחל עליו החיוב מקיים מצות פריה ורביה דהרי יש לו בניס, ואין אנו זריכין לנא מחמת קיום המצוה דמתמילה, דלף אס קיים המצוה מתמילה לא מהני בזהיו לו בניס וממו, רק עיקר המצוה שהיה לו בניס וימייחסו אחריו, והרי הוא מקיימה כעת, ורק ההכשר מצוה נעשה בפטור, דהיינו הצעילה, וזו [אינה] המצוה העיקרית רק היות הבנים, וכמו נעשה המצוה בעודו גוי [וישראל עומד על גביו דמהני להרבה שיעות, עיין באו"מ ריש סי' מ"ט], אף על פי דבלא העשייה לא היה עושה ואוכל המצוה, והאכילה בזה לו ע"י העשייה והעשייה הימה בפטור, מ"מ בודאי יאל כי המצוה היא בחיוב.

ונוהגת בכל מקום ו להשתדל בה משהוא שנתנו חכמים זכרונם ל

ד. באבות פ"ה מכ"א, בן שמונה ע

[ח] אס הוליד ממזר קיים המצוה. ונראה מדברי הגהות רמ"א שם בשם הרשב"א [יבמות כ"ב ע"ב] דקמס הדבר, דלאו דוקא אס היה לו ממזר בתימר, כגון גר שמוטר לישא ממזרת כמבואר בגמרא [קידושין ס"ט

ע"א] ואלבע"ז סימן ד' סכ"ב, והוליד ממנה ממזר, אלל אפילו נולד באיסור, כגון שצא על הממזרת או על חייבי כריתות והוליד, מ"מ קיים המצוה, כי בנו הוא לכל דבר כמבואר ביבמות פרק כ"ב ע"א, והוצא גם כן בבית יוסף שם בשם הירושלמי על המשנה דפרק כ"ב [פ"ב ה"ו], מי שיש לו בן וכו' וכו' הוא לכל דבר אפילו לפריה ורביה, וכמו הריטב"א פירוש דאפילו בן ממזר יאל ידי פריה ורביה, עכ"ל בבית יוסף. והמשנה דבנו הוא לכל דבר, הוא לענין לפטור אס אשת אביו מן היבום, ומיירי אפילו בנצח על הערוה באיסור, ע"ש בגמרא דמקשה על מה דמייב על מכמו והא אינו עושה מעשה עמך, ע"ש בגמרא. והכי פסקינן דבנו הוא לכל דבר [ו"ד סי' ר"מ סי"ח], והוא הדין לפריה ורביה. אך הרי"ף והר"מ והרא"ש לא הזכירו מהירושלמי הזה דאפילו בנו ממזר קיים פריה ורביה.

והוא מן כביר הקשימי, דלמה יאל ידי חובה והלא הוא מצוה הבאה בעצירה, ולדעת הרבה ראשונים [מצוה הבאה בעצירה מן התורה אינו יואל, ולדעת התוס' סוכה ט' ע"א ד"ה ההוא, עכ"פ מדרבנן אינו יואל, והדברים עמיקין. וישנמי על פי ספרת האחרונים, ועיין שער המלך הל' לולב פ"ח ה"ה,

(ח) היה הבן ממזר וכו' - יש להסתפק אשה שנתעברה באמבטי אם קיים האב פ"ו ואם מקרי בנו לכל דבר ובלקוטי מהרי"ל נמצא שבן סירא היה בנו של ירמיה שרחץ באמבטי כי סירא בגי' ירמיהו וע' בס' עבודת הקודש להרב איש האלקי מוהר"ר מ קורדאווי"ר וצ"ל בחלק התכלית פרק י"ז [וז"ל ס' יצירה מזמן אברהם אבינו ע"ה נמצא בין אומתו הקדושה וירמיה ע"ה בזמן בית הראשון היה מתעסק בו כמו שנמצא בס' הבטחון שעשה ר"י בן בתירא ע"ה הביאו רב חמאי גאון ז"ל בס' היחוד וגם הביאו הקדוש קנה ז"ל בספר הפליאה שירמיה הנביא ע"ה היה מתעסק בספר יצירה בינו לבין עצמו יצתה בת קול ואמרה קנה לך חבר הלך אצל סירא בנו ונתעסקו בס' יצירה שלשה שנים לקיים הכתוב אז נדברו יראי ה' וגו' עכ"ל].

י והניח א' מה' וכו' - ואם היו לו ב' זכרים והם הניחו זכר ונקבה לא קיים פריה ורביה ד"מ כי לפי המסקנא בש"ס לא אמרינן בני בנים משלימים, ואם הבן קיים והבת מתה והניחה בת קיים פריה ורביה, ואם הבן קיים ולא הוליד עדיין והבת מתה והניחה בן נראה דלא קיים פ"ו, כתב בח"מ יש להסתפק אשה שנתעברה באמבטי אם האב קיים פ"ו ואם נקר' בנו לכל דבר, ויש להביא ראיה מ"ש בהגהת סמ"ק והב"ח הביא בי"ד סי' קצ"ה אשה מוזהרת שאל תשכב על סדין ששכב עליהן איש אחר פן תתעבר מש"ז של אחר גזירה שמא ישא אחותו מאביו נשמע דהוי בנו לכל דבר:

16) דברות משה על קידושין סימן מג

צטערה והביא טעמיה"ט אלגזי שטעטס זה סוכר שלא יאל דלא כהריטצ"ח והבי"ט עיי"ש דכיון שלידת הצניס אינה הטענה אלא שהיא דבר הפועל מהטענה שייך גם צממז לפוטרו מהטענה דביאה צלשתו. אצל המניח אינו סוכר כן אלא דלידת הצניס הוא הטענה לכן הקשה, ותייך לשיטתו דכיון דלידת הצן היא הטענה שצוה ליכא עבירה רק צהציה שהיא ההכשר דאי"ל צלל זה וצהכשר ליכא חסרון דבאה צטעירה אצל הנכון כדצארתי ואין תירוץ כלום אצל גם קושיתו לא קשה כלום.

ולמה שכתבתי דלא שייך לומר שהחיוצ על האדם הוא להוליד צניס פשוט דאינו טענה דידיה ואינו צידו אלא ציד הקציה דלא שייך להיציב את האדם דצדנר שאינו צידו אלא החיוצ שכל האדם הוא רק טענה הצטילה והולדת הצן וצת הוא דבר הפועל מהטענה הביאה, לא קשה קושית המניח פנה ח' ד"ס והנה שקשה על מה שיואל צממז פנית פורר הא הוא פנה הצאה

ד. קשר בין נישואין למצות פרו ורבו

17) רמב"ם הלכות אישות פרק א

הלכה ד

קודם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק אם רצה הוא והיא נותן לה שכרה ובוועל אותה על אם הדרך והולך לו, וזו היא הנקראת קדשה, משנתנה התורה נאסרה הקדשה שנאמר +דברים כ"ג+ לא תהיה קדשה מבנות ישראל, לפיכך כל הבוועל אשה לשם זנות בלא קידושין לוקה מן התורה מפני שבעל קדשה. +/השגת הראב"ד/ קודם מתן תורה אדם פוגע אשה בשוק אם רצה הוא והיא נותן לה שכרה ובוועל אותה על אם הדרך והולך לו וזו היא הנקראת קדשה. א"א אין קדשה אלא מזומנת והיא המופקרת לכל אדם אבל המייחדת עצמה לאיש אחד אין בה לא מלקות ולא איסור לאו והיא הפילגש הכתובה, ובעלי הלשון דורשין פילגש מלה הפוכה ומורכבת בפי שגל עומדת לפרקים למשגל משמשת את הבית ופעמים למשכב, ויש ספרים שכתוב בהם (סנהדרין כא) פילגשים קדושין בלא כתובה, מ"מ אין איסור לאו אלא במזמנת עצמה לכל אדם, שאם כדבריו מפתה היאך משלם עליה ממון והלא לוקה עליה אלא ודאי משהוצרכה לפיתוי אינה קדשה. +

18) רא"ש מסכת כתובות פרק א סימן יב

יש מקשין על נוסח ברכה זו למה אין מברכין אשר קדשנו במצותיו וצונו לקדש את האשה ועוד היכן מצינו ברכה כזאת שמברכין על מה שאסר לנו הקב"ה והלא אין אנו מברכין שאסר לנו אבר מן החי והתיר לנו את השחוט ועוד מה ענין להזכיר עריות בכאן. ועוד מה לנו להזכיר חופה בכאן כיון שמברכין ברכת ארוסין בבית האירוסין ובלא חופה. ונ"ל כי ברכה זו אינה ברכה לעשיית המצוה** כי פריה ורביה היינו קיום המצוה ואם לקח פלגש וקיים פריה ורביה אינו מחוייב לקדש אשה וכן הנושא זקנה איילונית או עקרה וכן סריס חמה שנשא מברכין ברכת חתנים ואין חיוב במצוה זו שאין בה קיום מצות פריה ורביה והילכך לא נתקנה ברכה במצוה זו. אף בנושא אשה לשם פריה ורביה כיון (שאי) אפשר לקיים מצות פריה ורביה בלא קידושין ולא דמי לשחיטה שאינו מחוייב לשחוט ולאכול ואפ"ה כשהוא שוחט לאכול מברך דהתם אי אפשר לו לאכול בלא שחיטה אבל הכא אפשר לקיים פריה ורביה בלא קידושין וגם התם אפקיה קרא בלשון ציווי דכתיב וזבחת ואכלת אבל הכא כתיב כי יקה איש ועוד דבקדשים אי אפשר בלא שחיטה הילכך מברכין על כל שחיטה. וברכה זו נתקנה לתת שבח להקב"ה אשר קדשנו במצותיו והבדילנו מן העמים וצונו לקדש אשה המותרת לנו ולא אחת מן העריות. והזכירו בו איסור ארוסות והיתר נשואות בחופה וקידושין שלא יטעה אדם לומר שהברכה של קידושין נתקנה להתירה לו לכך הזכירו חופה לומר דדוקא ברכת חופה היא המתרת הכלה***. ולהכי נמי הקדימו חופה לקידושין לומר והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה שאחר ברכת הקידושין:

ה. דחיית איסורים משום פריה רביה

19) תלמוד בבלי מסכת גיטין דף מא עמוד א

מתני'. מי שחציו עבד וחציו בן חורין - עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד, דברי ב"ה; ב"ש אומרים: תקנתם את רבו ואת עצמו לא תקנתם! לישא שפחה אי אפשר - שכבר חציו בן חורין, [דף מא עמוד ב] בת חורין אי אפשר - שכבר חציו עבד, יבטל? והלא לא

נברא העולם אלא לפריה ורביה, שנאמר: +ישעיהו מ"ה+ לא תוהו בראה לשבת יצרה! אלא מפני תיקון העולם, כופין את רבו ועושה אותו בן חורין, וכותב שטר על חצי דמיו. וחזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש.

20) תוספות מסכת גיטין דף מא עמוד ב

לא תוהו בראה לשבת יצרה - הא דלא נקט קרא דפרו ורבו משום דאי הוה יכול לקיים שבת כל דהו משום מצות פרו ורבו לא הוה כפינן ליה והכא כפינן ליה כדפירשנו אי נמי נקט האי קרא משום דמוכחא דמצוה רבה היא וכן בפ' בתרא דמגילה (דף כז.) מייתי לה גבי מוכר ספר תורה ללמוד תורה ולישא אשה דקאמר שאני תלמוד תורה דאמר מר גדול תלמוד תורה כו' אשה נמי לא תוהו בראה וה"ר יצחק ברבי מרדכי מפרש דנקט לשבת יצרה משום דשייך אף בצד עבדות אבל פרו ורבו לא שייך אלא בצד חירות וכן משמע קצת בירושל' דפרקין ודפ"ק דמ"ק דאמר תמן תנן אין נושאין נשים במועד שמעון בר אבא בשם ר' יוחנן אומר מפני ביטול פריה ורביה פירוש שלא ימתין מלישא עד המועד שהוא זמן שמחה ופנוי מכלום בעון קומי רבי אסי העבד מהו שישא במועד אמר להון נשמענה מן הדא יבטל והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה ואמר שמעון בר אבא בשם רבי יוחנן כל שהוא מצווה על פריה ורביה אסור לו לישא במועד פירוש כל שהוא מצווה על פריה ורביה משום לשבת יצרה כגון עבד אבל אפרו ורבו ודאי לא מיחייב ולפי זה בשפחה נמי שייך בה שבת והא דלא כפינן בחציה שפחה וחציה בת חורין אלא היכא דנהגו בה מנהג הפקר היינו משום כיון דלא מיפקדא אפרו ורבו שמא גם לאחר שתשתחרר לא תקיים.

כופין את רבו ועושה אותו בן חורין - וא"ת וכי אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חבריך דהכי אמר בפ"ק דשבת (דף ד.) גבי הדביק פת בתנור וי"ל דדוקא התם אמרינן הכי משום דפשע שהדביק סמוך לחשיכה אבל הכא דלא פשע לא וכן בפ' בתרא דערובין (דף קג.) אמר כהן שעלתה לו יבלת חברו חותכה לו בשיניו דקעביד שבות כדי שיזכה חברו בעבודה וכן בריש תמיד נשחט (פסחים דף נט.) אמר מחוסר כפרה בערבי פסחים שמביא כפרתו אחר תמיד של בין הערבים דעשה דפסח שיש בו כרת דחי עשה דהשלמה אלמא קא עברי כהני בעשה דהשלמה כדי שיזכה זה בפסח וחציה שפחה וחציה בת חורין דכפו את רבה (לעיל לח:) משום דנהגו בה מנהג הפקר אע"ג דהם פושעים כיון שהיתה מחזרת אחריהם ומשדלתן לזנות חשיבי כאונסים ועוד דמצוה דרבים שאני.

ו. דחיית מצות פריה ורביה

21) שו"ת אגרות משה חלק אה"ע ד סימן לב

ג. אם מותר לדלג הימים שראויה להתעבר ואם להתיר להנשא ע"ד כן.
מה שכתבתי בח"א דאה"ע סימן ק"ב דאם כבר יש להם בן ובת רשאים לדלג הימים שיכולה להתעבר ולבעול רק בימים שלדעת הרופאים בזמננו לא תוכל להתעבר אם קשה לפניה העיבור או צער הגידול, דבל"ז אסור מצד מצוה דשבת מדרבנן, שכתב כתר"ה שהוא אליבא דרמב"ן סוף הבא על יבמתו (ס"ה ע"ב) שמצות ולערב אל תנח אינה חובה ממש, הנה מפורש זה בש"ע אה"ע סימן ע"ו סעיף ו' האשה שהרשת את בעלה אחר שנשאת שימנע עונתה ה"ז מותר בד"א שקיים מצות פו"ר אבל אם לא קיים חייב לבעול בכל עונה עד שיקיים, הרי מפורש שבשביל שבת מותר למנוע כמה עונות ואינו מחוייב לבעול כשהרשת לו שליכא חיוב עונה בכל עונה, משום שצריך לומר דאין חיוב שבת עליו מדרבנן כעין דאורייתא ואין הפירוש דהם תיקנו שחייב בפו"ר לעולם שלא שייך להקל בשביל שהוא מדרבנן בשביל קושי קצת, רק במקום חולי וצער אטובא ופסידא איכא איזה עניני חיובי דרבנן שלא גזרו כדאיתא בכתובות דף ס' ע"א וגם בשביל דברים אלו לאו כל עניני דרבנן התירו, אלא מוכרחין לומר דהוא חיוב אחר שא"ר יהושע ביבמות ס"ב ע"ב מקרא דקהלת שלא יבטל לגמרי ומדויק קצת מלשון הקרא דנאמר אל תנח ידך שמשמעו שלא יבטל לגמרי, ומה שאמר שם דמתני' דלא כר' יהושע משום לשון המשנה לא יבטל דמשמע דביש לו בנים רשאי גם לבטל לגמרי וכלשון רש"י מתני' דמשמע הא אם יש לו יבטל דלא כר' יהושע, שמעינן דגם לר' יהושע לא חייבוהו במצות פו"ר בלא שיעור אלא דהוא בחיוב חדש דלא יבטל מפו"ר, שלכן הוא רק לענין שחייב ליקח אשה בת בנים שבדרך הטבע יוליד ממנה בנים אף כשימנע מלבעול כשיקשה לו אפילו בקצת קושי וזה סגי לקיום חיוב שבת. וכן משמע מלשון הרמב"ם שכתב בפט"ו הט"ז אע"פ שקיים פו"ר ה"ה מצווה מד"ס = מדברי סופרים = שלא יבטל כ"ז שיש בו כח הרי דרק בטול אסור שהוא מניעה לגמרי, אבל אין ענין החיוב כפו"ר דמדאורייתא שהוא חיוב עליו להוליד כמה שאפשר מדרבנן, דאם היה חיוב פו"ר עליו כל ימיו בלא שיעור לא היה לו לכתוב לשון כזה ולא להאריך כלל אלא לכתוב אע"פ שאיכא שיעור למצות פו"ר מדאורייתא ליכא שיעור מד"ס ומחוייב כל ימיו, כמו דנקיט בפאה בפ"א ממ"ע הט"ו ובתרומה בפ"ג מתרומות ה"א ובבכורים בפ"ב הי"ז, אבל הוא משום דאין זה תקנת חכמים במצות פו"ר אלא שמצות פו"ר קיים גם מדרבנן, אלא שתיקנו שחייב מד"ס גם בחיוב שבת שהוא חיוב חדש שלא יבטל מפו"ר כל זמן שיש לו כח, שלחיוב זה לא חייבוהו לבעול בכל עונה וכשהוא קשה בין לו בין לה אף שאין בזה חשש חולי מותר כשהרשתו שליכא עליו חיוב עונה. אבל אני כתבתי שם דקיים מצות פו"ר דהוא כשיש לו בן ובת רשאים לדלג הימים שיכולה להתעבר, ולבעול רק בימים שלדעת הרופאים לא תוכל להתעבר, שא"כ לא תתעבר שוב לעולם ולא יתקיים כלל ענין שבת, שזה הוא דוקא משום שאינו חיוב ממש עליו אלא רק מצוה דלכתחלה יש לו לישא אשה בת בנים ואין כופין אותו על כך ואין קורין אותו עברינא שחזינו שאינו חיוב גמור שהטילו עליו רבנן, שלכן לא מבעיא כשהיא

חולנית וקשה לפניה העיבור שאינו יכול לכופה, אלא אפילו כשקשה לפניו מאיזה טעם ולא לפניה כגון שהוא איש חלש בטבעו ויקשה לפניו לעשות עבודה שיוכל להוציא יותר להוצאתו וכדומה מסתבר שמדינא יהא רשאי, אבל בזה יש לו לבטוח בהשי"ת שימציא לו פרנסתו בריוח אף כשיהיו הרבה בנים ובנות ואין להתירו למנוע מפו"ר דודאי מוכן מהשמים פרנסה גם על כל מה שיוליד, אבל כשקשה לפניה יש להתיר להם. וע"ז שפיר כתב כתר"ה שהוא להרמב"ן, אבל הוא משום דלדינא לא מצינו שחולקין עליו בש"ע דאף ה"א בסימן א' סעיף ח' דסובר דמוכרין ס"ת כדי שישא אשה בת בנים גם הרמב"ן משמע שסובר כן, לכן יש לפסוק כן, ומפורש בב"ש סימן א' ס"ק י"ד שהביא הא דרמב"ן להלכה.

ובמה שנסתפק כתר"ה כשרוצים מתחלה לעשות הנישואין ורוצים לבקש עצות שלא תתעבר, ואם לא יתירו להם ידחו את הנישואין שנה ושנתיים, שאולי יש להתיר כיון דפו"ר לא יקיימו בכל אופן יש להתיר כדי שלא יעברו על הא דאר"נ אמר שמואל אסור לעמוד בלא אשה ביבמות ס"א ע"ב, הנה צדק כתר"ה שיותר טוב להם להתיר להם לעשות הנישואין אבל לא יוכלו לעשות העצות שלא תתעבר דהא אין בזה סכנה, ואף שאני מתיר לשמש במוך במקום סכנה הא לא שייך להתיר רק במקום סכנה כדכתבתי בח"א מאה"ע סימן ס"ז והכא הא ליכא האופן שהתרתי, ורק זה שהתרתי בסימן ק"ב לשמש רק בהימים שלפי דעת הרופאים לא תוכל להתעבר ובימים שראויה להתעבר לא ישמשו יש להתיר, ואף להניח שם לפני תשמיש מיני סמים שלא יניחו להתעבר מביאה באופן שאינו תותם מליכנס הזרע לא ניחא לע"ד להתיר לישא לכתחלה על דעת זה.

22) רמב"ם הלכות דעות פרק ה הלכה יא

דרך בעלי דעה שיקבע לו אדם מלאכה המפרנסת אותו תחילה, ואחר כך יקנה בית דירה, ואחר כך ישא אשה, שנאמר מי האיש אשר נטע כרם ולא חללו, מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו, מי האיש אשר ארש אשה ולא לקחה, אבל הטפשין מתחילין לישא אשה ואחר כך אם תמצא ידו יקנה בית ואחר כך בסוף ימיו יחזור לבקש אומנות או יתפרנס מן הצדקה, וכן הוא אומר בקללות אשה תארש בית תבנה כרם תטע, כלומר יהיו מעשיך הפוכין כדי שלא תצליח את דרכיך, ובברכה הוא אומר ויהי דוד לכל דרכיו משכיל וה' עמו.

23) רמב"ם הלכות אישות פרק טו

הלכה א

האשה שהרשת את בעלה אחר הנישואין שימנע עונתה הרי זה מותר, במה דברים אמורים בשיהיו לו בנים שכבר קיים מצות פריה ורביה אבל אם לא קיים חייב לבעול בכל עונה עד שיהיו לו בנים מפני שהיא מצות עשה של תורה שנ' +בראשית א' כ"ח, נח ט' א, נח ט' ז'+ פרו ורבו.

הלכה ב

האיש מצווה על פריה ורביה אבל לא האשה, ומאימתי האיש נתחייב במצוה זו מבין שבע עשרה, וכיון שעברו עשרים שנה ולא נשא אשה הרי זה עובר ומבטל מצות עשה, ואם היה עוסק בתורה וטרוד בה והיה מתירא מלישא אשה כדי שלא יטרח במזונות ויבטל מן התורה הרי זה מותר להתאחר, שהעוסק במצוה פטור מן המצוה וכל שכן בתלמוד תורה.

הלכה טז

אף על פי שקיים אדם מצות פריה ורביה הרי הוא מצווה מדברי סופרים שלא יבטל מלפרות ולרבות כל זמן שיש בו כח, שכל המוסיף נפש אחת בישראל כאילו בנה עולם, וכן מצות חכמים היא שלא ישב אדם בלא אשה שלא יבא לידי הרהור, ולא תשב אשה בלא איש שלא תחשד.

24) חזו"א נגעים סימן יג ס"ק יז

ו' ויש לשי' במלכות שאין זמנך קנועכ מלמתי קענר עלכ וכנכ
במיק ז' ז' ילפינ דממתינין לדבר מלכ ולדבר רשות ולכיל
למיד דאין ממתינין לדבר רשות ומשפט לכאורכ דאס נשחכ
נשניל כפסד ממון עובר נמשכ וס"כ בכל מלכות דליכא קרא
דממתינין לדבר כרשות עובר מיד, ומיכו מלינו נחליכ ויכוס
שאינו חייב מיד ואמרינן פסחים ד' ס' שאס ממתינין
אינו עובר רק משום זיוו ומיכו כחם נמלכ שזמנכ
קנועכ וכי אמרכ תורכ שאינו עובר עד שיעצור כיוס, ומיכו
נראכ דכל מלכ שאין זמנכ קנועכ ממתינין בין לדבר מלכ בין
לכפסד ממון וכא דלטריריך קרא ננגעים דממתינין שפי דסייב על
קליחו וכחיד ככו כשמכ, איי קרא אשמועינן דממתינין ואין זו
משום זיוו, וס"כ נשאר מלכות ממתינין לדבר מלכ ולדבר רשות
וכדאמר נדרים ל"ב ס' נמשכ שנטעש שנחטסק נמלון חטלכ מכלל
דמותר מן כדון, ומיכו אס מהעכב בלא טעס אפשר דעובר נמשכ,
ואפשר דכל שדעתו לקיימכ אינו עובר נמשכ וכעין שכתבו חו
פסחים כ"ט ז' נמשכ חמץ עייט לנערו וכא דלטריריך קרא שנת
כיד ז', שאין מלכ נזמנכ ושריפת נותר דוסכ וייט ולא קרינן
לי' ממתינין לדבר מלכ דכיון דמלאכה מלכ מותר צוויט אין כאן
סילול וייט כמו קרננות ככאין נשנה ואין ראוי לכמתינין ולא
קרינן נזכ אפשר לקיים שמיכס ובנזקב דלמכ ריכ ו' ס' דקאו
עלי' צ"ח לאלחר יש לכסחפק אי ממתינין לדבר מלכ ולדבר
רשות, ולמשיכ ריין נדרים ס' ס' דנפיד לאו דוקא לזקב אלא כל
קנלח מלכ אייך ייל דקאו מליכו צ"ח לאלחר, ומיכו מלכות שלא
קנל עליו אלא כחורכ סייבחו אין ככו צ"ח, ועיי' צבורות י"ג ס'
לענין מלכות פדי ועריפה. [א"ה, ועיי' צבורות כ"י י"ז סק"ט, דמאי

25) תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף יט עמוד ב

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: כל המלמד בן חבירו תורה - מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו

26) תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף יט עמוד ב

ורבי יהושע בן קרחה נמי, הכתיב את חמשת בני מיכל בת שאול. אמר לך רבי יהושע: וכי מיכל ילדה? והלא מירב ילדה! מירב ילדה ומיכל גידלה, לפיכך נקראו על שמה. ללמדך שכל המגדל יתום בתוך ביתו - מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו.

27) תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף יט עמוד ב

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: כל המלמד בן חבירו תורה - מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו, שנאמר +במדבר ג'+ ואלה תולדת אהרן ומשה, וכתיב ואלה שמות בני אהרן, לומר לך: אהרן ילד ומשה לימד, לפיכך נקראו על שמו.

28) חכמת שלמה על שו"ע אבן העזר סימן א

חכמת שלמה

זכרנו נסתפקתי כמי שנידל יתום ויתומה בחוק יתום ויתומה כמגדל יתום ויתומה בחוק יתום ויתומה עליו כאלו ילדו איש יע לומר דכוי נמי כאלו קיים פ"ו או שפ"פ אינו דומה לולך ממש ולא קיים זכר פ"ו ולכאור' נרא' דזכ תלוי צפונה כדריש' טס כט"ז כ"י"ר (סימן רמ"ב) דעתה כדריש' דכל מקום דלאמר כאלו אין סמוקס פוט אל מי שמקיה לו ופק"ז חולק דסוף שום ממש ולכן כפי דמרי' דכוי כאלו ילדו מ"ט אינו לירם וימם ואינן יולא כפ ידי פ"ו אלל לכט"ז שטוף שום ממש אז יולא כפ. ידי פ"ו מיכס אף לכדריש' מ"ט פ"ו רק אס לא בוליד כלל אלל אס סוליד וטחו ונידל יתום ויתומה ודאי קיים פ"ו דמתינ אס בעינן לירם כרי סוליד ממש וז"ל דלא נולד כרי סגדיל יתום ויתומה ונסי דלא בוליד טכ"פ נידל יולא מתינ כן נראס לי נכון לניגל ודויק :

29) תלמוד בבלי מסכת כתובות דף יא עמוד א

אמר רב הונא: גר קטן מטבילין אותו על דעת בית דין. מאי קמ"ל? דזכות הוא לו, וזכין לאדם שלא בפניו

ה. ביאורי המשך חכמה למצות פרו ורבו

31) משך חכמה בראשית ט: ז

לא רחוק הוא לאמר הא שפטרה התורה נשים מפריה ורביה וחייבה רק אנשים¹, כי משפטי ה' ודרכיו "דרכי נועם, וכל נתיבותיה שלום"², ולא עמסה³ על הישראלי מה שאין ביכולת הגוף לקבל. ומכל דבר האסור, לא מנעה התורה בסוגה ההיתר, כמו שאמרו פרק כל הבשר⁴. ומשום זה לא מצאנו מצוה להתענות רק יום אחד בשנה⁵, וקודם הזהירה וחייבה לאכול⁶. וכן לא מנעה המשגל מכל בניה לבד ממשה רבינו⁷, לפי שלו היה צריך לגדול מעלתו ולזהירות גופו. ויותר מזה, במלחמה, בעת הנצחון⁸, לגדול החום והרחבת הלב, ידע א"ל דעות כי אז לא יתכן לעצור

בעד הרוח בעת חשקו באשה יפת תואר, והתירה התורה יפת תואר אשת איש⁹, וכמאמרם ד"ל¹⁰: לא דיברה תורה אלא כנגד יצר הרע. וכבר האריך בזה מחבר אחד¹¹.

ומצאנו איך היה זאת¹² לאבן פינה לאבות הקבלה¹³, שפטרו מיבוסם מי שמתו בניו אח"כ, משום "דרכיה דרכי נועם"¹⁴.

30) משך חכמה בראשית ה:ב

לו אשה אינו אדם³. לזה דווקא בישראל ששניהן מכונים להוציא תולדות לקיום האומה, ומצווין בפריה ורביה [והוא שכוון ב"רזא דאדם", היינו יחוד קרב"ה ושכינתיה. כמו שדורש בוהר הקדוש ויחי (וכב, ב) על הך דחוקיה "ויתפלל אל הקיר" (ישעיה לח, ב) עיין שם והבן⁴]. לא כן אומות העולם שאינן מצווין על פריה ורביה, כי ענין הולדה שלהם רק לקיום ישוב העולם ולמלאות רצון הטבע הדורש תפקידו כמו כל הברואים, והנקיבה אינה מתיחסת אל הזכר כלל [וכמו (יבמות צה, א): רחמנא אפקריה לזרעו⁵]. ועיין בעלי הנפש

ואם כן¹⁵, נשים שמסתכנות בעיבור ולידה, — ומשום זה אמרו מיתה שכיחא¹⁶, עיין תוספות פג, ב ד"ה מיתה שכיחא¹⁷ — לא גזרה התורה לצוות לפרות לרבות על האשה. וכן מותרת לשנות כוס עקרין, וכעובדא דיהודית דביתהו דרבי חנינא סוף הבא על יבמתו¹⁸. רק לקיום המין עשה בטבעה שתשוקתה להוליד עזה משל איש. ומצאנו לרחל שאמרה "הבה לי בנים, ואם אין מתה אנכי"¹⁹. ובוזה ניחא הך דאמר רב יוסף פרק הבא על יבמתו (סה, ב), דאין נשים מצוות בפריה ורביה מהכא, "אני א"ל ש"די פרה ורבה" (בראשית לב, יא), ולא קאמר "פרו ורבו"²⁰. היינו דבאדם

וחוה שברך אותם קודם החטא שלא היה לה צער לידה, היה מצוות שניהם בפריה וברביה. ואמר להם "פרו ורבו" (שם א, כח). אבל לאחר החטא שהיה לה צער לידה, והיא רוב פעמים מסתכנת מזה, עד כי אמרו (בשעה שכורעת לילד קופצת) אשה ונשבעת שלא תודקק (לבעלה, לפיכך אמרה תורה תביא קרבן — גדה לא, ב). לכן בנח²¹, אף דכתיב "ויאמר להם פרו ורבו"²², הלא כתיב קודם (שם) "ויברך את נח ואת בניו"²³, אבל נשיהם לא הזכיר, שאינם בכלל מצוה דפרו ורבו. וביעקב קאמר "פרה ורבה", וזה נכון. ובמהרש"א סנהדרין נח²⁴ הניח זה ב"ויש ליישב", וכוון לה²⁵, ודו"ק. j